

M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi Yıl : 2005, Sayı 22, Sayfa : 219-232

*M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi
Yıl : 2005, Sayı 22, Sayfa : 219-232*

ÇALIŞAN ÇOCUKLARIN PROBLEMLERİ

Yrd.Doç.Dr. Makbule SOYER*

Araş.Gör. Eda ŞENTÜRK*

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, çalışan çocukları tanılama ve problemlerini belirlemektir. Araştırma tanımlayıcı türden bir araştırmadır. Araştırmanın örneklemini MEB Yaygın Eğitim Müdürlüğüne bağlı İstanbul Anadolu yakasındaki iki (A okulu n=391) (B okulu n=251) çıraklık eğitim okuluna devam eden, yaşları 14-18 arasında değişen 534 erkek 108 kız toplam 642 çocuk üzerinde gerçekleştirilmiştir. Veriler “Problem Tarama Listesi -Takım L” aracılığı ile toplanmıştır. Veriler SPSS paket programı 10.0 versiyonu kullanılarak analiz edilmiş, hata payı .05 olarak alınmıştır.

Çalışan çocukların Bedensel, Ailesel, Sosyal, Karşı Cinsle ilişkilerine yönelik, Mesleki ve Psikolojik olmak üzere altı yaşam alanına yönelik problemleri taranmıştır. Çalışan çocukların sorun yaşama sıklığına göre alanlar sıralandığında, en çok psikolojik sorunlar yaşadıkları, takiben sıralandığında karşı cinsle ilişkilerine yönelik, aile hayatına yönelik, sosyal hayata yönelik, bedensel sağlık durumuna yönelik ve en az gelecek ve iş hayatına yönelik sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir.

Elde edilen bulgular psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin bu alanlarda gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır.

Anahtar sözcükler: Çalışan çocuk, problem.

SUMMARY

In this study, the problems of the working students according to sex are investigated under six subproblems area.

In the research, 534 male students 108 female students total 642 students are randomly selected from two Vocational Education School in İstanbul's the part of Asia. (A School n=391, B School n=251, Age range= 14-18) For data , the

* Marmara Üniversitesi, Sağlık Eğitim Fakültesi

students have been given a Questionnaire of Personal Information and The Problem Check List – High School Form. Ki –Squar statistic was used on the SPSS, p value .05 was chosen as the significant level.

The findings of the study can be summarized as; the problems of the students have been changed according to sex. In addition, It is the highest psychological problem that the students had got and then friendship problem, family problem, social problem, physical and about future problems had got.

Key words : Working children, problem.

GİRİŞ

Bilinen dünya tarihinin her döneminde çocuklar bir üretim aracı olarak görülmüş ve çalıştırılmıştır. Bugün dünyada 5-14 yaşları arasında 211 milyondan fazla çocuk çalışmak zorundadır. Maliyeti yetişkinlerden çok daha az olan çocuklar çalıştırılmazsa, birçok ülke rekabet gücünü kaybeder, ihracatları düşer ve döviz girdileri dramatik ölçüde azalır(Yenimahalle, 2005).

20. yüzyılda çocuk haklarını korumayı amaçlayan bir takım düzenlemeler yapılmıştır. Bunlardan biri Çocuk Hakları Sözleşmesi dir(ÇHS). ÇHS'nin 32.maddesi çalışan çocuklara ilişkin birtakım koruyucu önlemleri getirmektedir. Bu maddede çocukların çalışmasında asgari yaş standardının belirlenmesi, çalışma saat ve koşullarının belirlenmesi ve bunların uygulanmasını sağlamak için ceza ve yaptırımların düzenlenmesi gerektiğini öngörmektedir. Bunlar ek olarak çocukların “katılım” hakkı ve “yaşam kalitesi” hakkı da tartışılmaktadır. Yaşam kalitesi hakkı tüm çocuk haklarına erişilmesi ile ilişkilidir. Çocukların yaşam kalitesi haklarını yerine getirmek; çocukların aile, okul, boş zaman, arkadaşlar, çevre/oyun alanları gibi spesifik yaşam alanları ve bütün olarak yaşamdan tatmin olmaları ile mümkündür (Hablemitoğlu,2003).

Yasal düzenlemelerde çocuk çalıştırılması yasak olduğu halde yasaların işlerlik kazanmaması günümüzde çocukları ağır işlerde çalışmaya itmektedir. Oktay'ın(2000) yaşları 10-16 arasında değişen 120 çalışan çocukla yaptığı araştırma sonucunda % 94.2'sinin 5. sınıftan itibaren çalışmaya başladıkları, en az bir kardeşinin de benzer bir işte çalıştığı, çok düşük ücretle ve ortalama 12 saat/günde çalıştıkları, birden fazla kez şiddete maruz kaldıkları şeklinde bulgular elde edilmiştir.

Çocukların çalıştırılması ülkemiz ve diğer dünya ülkeleri için hiçte yabancı olmayan bir durumdur. Tarih boyunca çocuklar bir üretim aracı olarak görülmüş ve iş hayatında aktif olarak yer almıştır. Çocuğun iş gücünden yararlanmak amacıyla doğurulan çocuk sayısı artırılmıştır.Bu gün zengin

ülkelerde bile 15 yaşın altındaki 2,5 milyon çocuk tarım, inşaat, tekstil atölyeleri ve ayakkabı fabrikalarında kötü şartlarda çalışmaktadır. Aynı alanlarda 15-17 yaş arasında 11,5 milyon çocuk işçi sayısı ABD’de 120000, İspanya’da 200000 , İtalya’da 400000, İngiltere’de 2 milyondan fazladır (Oktay, 2000).

Ülkemizde ise, Devlet İstatistik Enstitüsü Ekim 1992 yılı Hane halkı İşgücü anketi sonuçlarına göre, 12-19 yaş arasındaki 9 milyon 954 bin 719 çocuktan, 3 milyon 639 bin 50’si çalışmaktadır. 1994 verilerine göre ise 6-15 yaş arasında çalışan çocukların sayısı 1.008.019 dir.(DİE 1992 Verileri).

Çalışan çocuklar çoğunlukla ergenlik öncesi ve ergenlik döneminde olan çocuklardır. Ergenlik dönemi kendine has gelişim sorunlarının yaşandığı hayatın en fırtınalı dönemlerinden biridir. Tüm ergenler gibi çalışan ergenler de bir çok sorunla baş etmek zorundadır. Çalışan çocuklar diğer ergenlerden farklı olarak bir çok riskle karşılaşmaktadırlar. Yaşar(2005) çalışan çocukların karşılaştıkları riskler arasında yetersiz ve dengesiz beslenme, dinlenme süresinin azlığı, yüklenilen işin fiziksel ve zihinsel ağırlığı ile olumsuz çevre koşullarının önemini vurgulamaktadır (Akt.Gökbayrak 2003). Bu açıdan güvenli iş ortamının oluşturulmasında çeşitli faktörlerden kaynaklı risklerin görünür kılınması analiz edilmesi öncelikli ve en önemli unsurdur (Gökbayrak 2003). Bu nedenle iş yasasının AB’ye uyumlu hale getirilmesinde yapılan yeni düzenlemelerle iş güvenliği uzmanının istihdamında zorunluluk getirilmiştir. İş yeri hekimi ve hemşire istihdamının altı çizilmiş, katılım ve risk değerlendirilmesine önem verilmiştir (Gökbayrak 2003;Fşek,2005). Ancak, çocukların kendi ifadeleri ile elde edilen bulgular çalışan çocukların en çok kişisel ve sosyal problemler yaşadığını göstermiştir. Bu açıdan bakıldığında iş yasasında fiziksel güvenliğin sağlamanın yanında ruhsal ve sosyal sağlığın güvenliği için bir uzmanın çalıştırılmasının zorunluluğu açıktır.

Yapılan çalışmalarda çalışan çocukların görünen ve bilinen risklere ek olarak alkol, uyuşturucu, madde kullanımı, cinsel suça yönelme gibi farklı sorunlarla da yüz yüze oldukları yönünde bulgular elde edilmiştir. Öntaş ve Açar (2005) ıslah evlerinde 30 çocukla yaptıkları derinlemesine görüşme sonucunda bu çocukların 4-5. sınıflarda çalışmaya başladığı, işlerin genellikle beceri gerektirmeyen ve geçici işler olduğu, bazı işyerlerinin çalışma şartlarının ağır, aynı iş yerinde çalışan yetişkinlerin çocuğa olumsuz rol modeli olduğu şeklinde bulgular elde etmişlerdir. Çalışma hayatının çocuğa cinsel suça yönelten tek etken olmamakla birlikte beraberinde getirdiği sorunlarla bu yönde bir etkiye sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bunlara ek olarak çalışan çocukların hayata hazırlayan en önemli faktör olan “oyun” dan uzak kaldıklarını, akranları ile hayata hazırlanma yolunda eğitimden mahrum olduklarını, yaşının üstüne sorumluluk üstlendiklerini açıkça vurgulamakta ve bu durumun çocuğun psiko-

sosyal gelişimini etkileyecek sorunları da beraberinde getirdiğinin üzerinde durmaktadır (Akt.Fişek,1998).

Bilinen ve ileri sürülenlerin tersine, Fişek'in (1998) 90 kız 84 erkek çalışan çocukla yaptığı araştırmada çocuğa seçilen iş, çocuklar tarafından "isteklerine" uygun bulunmuş olup, çocuğa iş bulunduğu duygularına bakıldığında kızların%79'u erkeklerin%92'si sevinç ve kıvanç duymuşlardır. Diğerleri ise üzüntü ve korku duymuştur. Aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Bu araştırmanın amacı, yaygın eğitime devam eden yaşları 14-18 arasında değişen çalışan çocukların problemlerini cinsiyete göre incelemektir.

YÖNTEM

Örneklem; Araştırmanın örneklemini MEB Yaygın Eğitim Müdürlüğü İstanbul Anadolu yakasında bulunan iki Çıraklık Eğitim Okulluna devam eden, randomly olarak seçilmiş 534 erkek, 108 kız toplam 642 öğrenci oluşturmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi; Veriler, 2004 yılı Şubat-Mart ayı içerisinde "Problem Tarama Listesi -Takım L" aracılığı ile toplanmış ve her yaşam alanına yönelik problem alanları sıklığına göre sıralanmış, her alana yönelik en sık görülen 10 problem incelemeye alınmıştır. Verilerin analizinde SPSS paket programı kullanılmış, bulguların cinsiyete göre incelenmesi Ki-Kare istatistiği kullanılarak yapılmış ve incelemelerde hata payı .05 olarak alınmıştır.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Her iki okula devam edenlerin devam ettikleri bölüme göre dağılımı incelendiğinde, %17.8 i Motor, %22.9 u Torna-Tesviye, %22.6 sı Berber-Kuaför, %15.7 si Tekstil-Konfeksiyon, %13.7 si Mobilya-Yapı -İnşaat, %7.3 ü diğer bölümlere devam etmektedir. İstanbul da yaşama süreleri ortalama 13.3 ± 7.1 yıldır. Kardeş sayısı ortalama 3.5 ± 1.5 olup en fazla kardeş sayısı 12 dir. Evde birlikte yaşayan kişi sayısı ortalama 5.2 ± 1.7 olup en fazla 15 kişidir. Çalışan çocukların aylık geliri ortalama 184 milyon \pm 80 milyon arasında değişmektedir. %94 ünün günlük çalışma süresi ortalama 11.4 ± 2.05 saat olup en fazla 17 saattir. % 50 sinin aile geliri 400-600 milyon arasında olup diğerlerinin bunun altındadır.

Tablo 1. Sosyal İlişkiler İle İlgili Sorunlar

Sosyal İlişkiler İle İlgili Sorunlar	Cinsiyet						Anlamlılık
	Kız		Erkek		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Çekingenim	47	43,5	230	43,1	277	43,1	$\lambda=,507$ $p>0,932$
Alınanım	45	41,7	126	23,6	171	26,6	$\lambda=,000$ $p<0,000$
Şimdiye kadar kafama uygun bir arkadaş bulamadım	22	20,4	84	15,7	106	16,5	$\lambda=,149$ $p>0,236$
Başkalarına güvenemiyorum	62	57,4	144	27,0	206	32,1	$\lambda=,000$ $p<0,000$
Toplulukta herkesin benimle ilgilenmesini istiyorum	32	29,6	85	15,9	117	18,2	$\lambda=,001$ $p<0,001$
Başkalarına karşı daha anlayışlı olmadığımı üzülüyorum	30	27,8	450	15,7	114	17,8	$\lambda=,003$ $p<0,003$
Önderlik yeteneğimi geliştirmek için ne yapacağımı bilemiyorum	22	20,4	64	12,0	86	13,4	$\lambda=,018$ $p<0,020$
İstemedenden tatsız tartışmalara giriyorum	46	42,6	161	30,1	207	32,2	$\lambda=,009$ $p<0,012$
Başkalarının bana niçin kızdığını anlayamıyorum	37	34,3	114	21,3	151	23,5	$\lambda=,004$ $p<0,004$
Bazı arkadaşlarımdan menfaat düşkünü olmalarına üzülüyorum	38	35,2	115	21,5	153	23,8	$\lambda=,002$ $p<0,002$

Çalışan çocukların sosyal ilişkileri ile ilgili sorunlarına baktığımızda; “Alınanım (kız n=45, % 4,71; erkek n=126, % 23,6)”, “Başkalarına güvenemiyorum (kız n=62, % 57,4; erkek n=144, % 27,0)”, “Toplulukta herkesin benimle ilgilenmesini istiyorum (kız n=32, % 29,6; erkek n=85, % 15,9)”, “Başkalarına karşı daha anlayışlı olmadığımı üzülüyorum (kız n=30, % 27,8; erkek n=450, % 15,7)”, “Önderlik yeteneğimi geliştirmek için ne yapacağımı bilemiyorum (kız n=22, % 20,4; erkek n=64, % 12,0)”, İstemedenden tatsız tartışmalara giriyorum (kız n=46, % 42,6; erkek n=161, % 30,1)”, “Başkalarının bana niçin kızdığını anlayamıyorum (kız n=37, % 34,3; erkek n=114 % 21,3)”, “Bazı arkadaşlarımdan menfaat düşkünü olmalarına üzülüyorum (kız n=38, % 35,2; erkek n=115, % 21,5)” problem ifadeleri kız ve erkek öğrencilere göre değiştiği, diğer problem ifadelerinde ise cinsiyete göre değişmediği bulgusu elde edilmiştir.

Fark çıkan sorunları incelediğimizde; kızların daha alıngan olduğu, başkalarına güvenemedikleri, toplulukta herkesin onunla ilgilenmesini isteme durumunun daha fazla olduğu, başkalarına karşı daha anlayışlı olmadıkları için üzüldükleri, önderlik yeteneklerini geliştirmek için ne yapacaklarını bilemedikleri, istemeden tatsız tartışmalara girdikleri, başkalarının onlara niçin kızdıklarını anlamadıkları ve bazı arkadaşlarının menfaat düşkünü olmalarına üzülmelerinin erkeklerle göre fazla olduğu sonucu elde edilmiştir.

Genel olarak problemlere bakıldığında çekingenliğin ve başkalarına güvenmemenin her iki cins için önemli bir problem olduğu görülmektedir (Mountrose, 2000). Çekingenlik duygusunun ergenlikte yoğun olarak yaşandığı bilinen bir gerçektir ayrıca, ergenlerin sosyal alanlardaki beceriksizlikleri de utangaçlığı artırıcı bir etkiye sahiptir (Kulaksızoğlu, 1998).

Tablo 2. Karşı Cinsle İlişkiler İle İlgili Sorunlar

Karşı Cinsle İlişkiler İle İlgili Sorunlar	Cinsiyet						Anlamlılık
	Kız		Erkek		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Karşı cinsle arkadaşlık etmeye çekiniyorum	14	13,0	107	20,0	121	18,8	$\lambda=,086$ $p>0,086$
Kız arkadaşım yok	4	3,7	175	32,8	179	27,9	$\lambda=,000$ $p<0,000$
Çevremizde kız-erkek arkadaşlığı iyi karşılanmıyor	37	34,3	74	13,9	111	17,3	$\lambda=,000$ $p<0,000$
Karşı cinse güvenemiyorum	35	32,4	77	14,4	112	17,4	$\lambda=,000$ $p<0,000$
Karşı cinsle arkadaşlık için vaktim yok	16	14,8	108	20,2	124	19,3	$\lambda=,191$ $p>0,194$
Karşı cinsten samimi bir arkadaşımın olmasını isterdim	21	19,4	135	25,3	156	24,3	$\lambda=,197$ $p>0,197$
Karşı cinsle arkadaşlık etmeyi sevmiyorum	9	8,3	70	13,1	79	12,3	$\lambda=,168$ $p>0,168$
Karşı cinsten olan arkadaşlarımın yanındayken sıkılgan olmama üzüliyorum	17	15,7	65	12,2	82	12,8	$\lambda=,311$ $p>0,311$
Hiç karşı cins arkadaşım olmadı	7	6,5	70	13,1	77	12,0	$\lambda=,053$ $p>0,053$
20 yaşından önce arkadaşlık etmeyi sakıncalı buluyorum	20	18,5	34	6,4	54	8,4	$\lambda=,000$ $p<0,000$

Çalışan çocukların karşı cins ile olan sorunlarını incelediğimizde; “Kız arkadaşım yok (kız n=4, % 3,7; erkek n=175, % 32,8)”, “Çevremizde kız-erkek arkadaşlığı iyi karşılanmıyor (kız n=37, % 34,3; erkek n=74, % 13,9)”, “Karşı cinse güvenemiyorum (kız n=35, % 32,4; erkek n=77, % 14,4)”, “20 yaşından önce arkadaşlık etmeyi sakıncalı buluyorum (kız n=20, % 10,5; erkek n=34, % 6,4)” problem ifadelerinin kız ve erkek öğrencilere göre değiştiği, diğer problem ifadelerinde ise cinsiyete göre değişmediği sonucu elde edilmiştir.

Fark çıkan problem ifadeleri incelendiğinde; erkeklerin kız arkadaşının olmaması, çevresinde kız-erkek arkadaşlığının iyi karşılanmaması, karşı cinse güvenememesi ve 20 yaşından önce arkadaşlık etmeyi sakıncalı bulma sorunlarını kızlara göre daha fazla yaşadıkları gözlenmiştir.

Karşı cinse yönelik erkeklerde en sık görülen problemin kız arkadaş yokluğu olduğu buna karşın kızlarda da kız erkek arkadaşlığının çevrede iyi karşılanmadığıdır. Ergenlik döneminin en önemli gelişim görevlerinden birinin karşı cinsle yakın arkadaşlıklar kurmak olduğu hatırlandığında bu eksikliğin ergenler için önemli bir sorun olduğu açıktır (Gander ve Gardiner, 1993). Ayrıca çalışan ergenlerin içinde bulundukları sosyal ve kültürel çevrenin ergenlere bu yönde bir baskı uyguladıkları açıktır. Bu açıdan doğal olan bu gelişim süreci bir gelişim krizine dönüşebilir (Kulaksızoğlu, 1998; Gander ve Gardiner, 1993; Mountrose, 2000).

Tablo 3. Gelecek ve İş Hayatı İle İlgili Sorunlar

Gelecek ve İş Hayatı İle İlgili Sorunlar	Cinsiyet						Anlamlılık
	Kız		Erkek		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Evimiz işyerine çok uzak	21	19,4	130	24,3	151	23,5	$\lambda=,274$ $p>0,274$
Ailem benden daha fazla para kazanmamı istiyor	12	11,1	31	5,8	43	6,7	$\lambda=,042$ $p<0,044$
Ailemin geçimini sağlamak benim omuzlarımda	14	13,0	44	8,2	58	9,0	$\lambda=,088$ $p>0,118$
Meslek seçiminde hala ne yapacağımı bilmiyorum	29	26,9	87	16,3	116	18,1	$\lambda=,009$ $p<0,009$
Sıkıntılar içinde yaşamak istemiyorum	42	38,9	114	27,0	186	29,0	$\lambda=,010$ $p<0,013$
Geleceğim konusunda ailemle anlaşılamıyorum	19	17,6	68	12,7	87	13,6	$\lambda=,179$ $p>0,179$
Gelecek için kararlı değilim	43	39,8	106	19,9	149	23,2	$\lambda=,000$ $p<0,000$

Gelecekte mutlu bir yuvam olmasını istiyorum	64	59,3	260	48,7	324	50,5	$\lambda=,045$ $p<0,045$
Meşhur olmak istiyorum	6	5,6	67	12,5	73	11,4	$\lambda=,370$ $p>0,370$
Zengin olmak istiyorum	18	16,7	149	27,9	167	26,0	$\lambda=,015$ $p<0,015$

Çalışan çocukların gelecek ve iş hayatı ile ilgili sorunlarını incelediğimizde; “Ailem benden daha fazla para kazanmamı istiyor (kız n=12, % 11,1; erkek n=31, % 5,8)”, “Meslek seçiminde hala ne yapacağımı bilmiyorum (kız n=29, % 26,9; erkek n=87, % 16,3)”, “Sıkıntılar içinde yaşamak istemiyorum (kız n=42, % 38,9; erkek n=114, % 27,0)”, “Gelecek için kararlı değilim (kız n=43, % 39,8; erkek n=106, % 19,9)”, “Gelecekte mutlu bir yuvam olmasını istiyorum (kız n=64, % 59,3; erkek n=260, % 48,7)”, “Zengin olmak istiyorum (kız n=18, % 16,7; erkek n=149, % 27,9)” problem ifadelerinin kız ve erkek öğrencilere göre değiştiği, diğer problem ifadelerinde ise cinsiyete göre değişmediği sonucu elde edilmiştir.

Fark çıkan problem ifadelerini incelediğimizde; ailenin kızlardan daha fazla para kazanmasını istediği, kızların iş konusunda daha kararsız olduğu, kızların sıkıntı yaşamak istememe durumunun daha fazla olduğu, kızların mutlu yuva kurmak istediği; buna karşın erkeklerin gelecekte zengin olmak istedikleri şeklinde sonuçlar elde edilmiştir.

Gelecekle ilgili problemle incelendiğinde, kız ve erkek çalışan ergenlerin en önemli problemlerinin gelecekte mutlu bir yuvaya sahip olma arzusunun olduğu görülmektedir. Bu durum yine evliliğe hazırlanma aşamasında olan ergenlerin en doğal istekleri ve gelişim görevleri arasındadır (Gander ve Gardiner,1993; Adler,1996). Yine, zengin olma isteği ve sıkıntı içinde yaşamak istememe en çok istenen durum olarak ifade edilmiştir. Bu isteğin, hem ergenlerin hayal gücünü hem gelecek beklentilerini ifade ettiği düşünülebilir. Ayrıca, bu arzuya seksenli yıllardan sonra dünya genelinde yaygınlaşan “kolay yoldan köşe dönme” felsefesinin de etkili olduğu düşünülebilir.

Tablo 4. Aile İle İlgili Sorunlar

Aile İle İlgili Sorunlar	Cinsiyet						Anlamlılık
	Kız		Erkek		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Aile içinde fazla sevilmediğimi hissediyorum	23	21,3	84	15,7	107	16,7	$\lambda=,103$ $p>0,157$
Ailemin fazla baskısı beni üzüyor	21	19,4	92	17,2	113	17,6	$\lambda=,334$ $p>0,581$
Annem ile anlaşıyor	10	9,3	50	9,4	60	9,3	$\lambda=,571$ $p>0,973$
Babam ile anlaşıyor	17	15,7	82	15,4	99	15,4	$\lambda=,509$ $p>0,920$
Ailemin bana güveni yok	12	11,1	63	11,8	75	11,7	$\lambda=,496$ $p>0,839$
Ailemi fazla anlayışsız buluyorum	22	20,4	66	12,4	88	13,7	$\lambda=,023$ $p<0,027$
Annem ve babamdan ziyade akrabalarım işlerime karışıyor	26	24,1	66	12,4	92	14,3	$\lambda=,002$ $p<0,002$
Evde istediğim huzuru bulamıyorum	29	26,9	97	18,2	126	19,6	$\lambda=,029$ $p<0,038$
Kardeşlerimle geçinemiyorum	26	24,1	56	10,5	82	12,8	$\lambda=,000$ $p>0,000$
Ailem eğlenmeme izin vermiyor	23	21,3	75	14,0	98	15,3	$\lambda=,042$ $p>0,056$

Çalışan çocukların aileleri ile ilgili sorunlarını incelediğimizde; “Ailemi fazla anlayışsız buluyorum (kız n=22, % 20,4; erkek n=66, % 12,4)”, “Annem ve babamdan ziyade akrabalarım işlerime karışıyor (kız n=26, % 24,1; erkek n=66, % 12,4)”, “Evde istediğim huzuru bulamıyorum (kız n=29, % 26,9; erkek n=97, % 18,2) problem ifadelerinin kız ve erkek öğrencilere göre değiştiği, diğer problem ifadelerinde ise cinsiyete göre değişmediği sonucu elde edilmiştir.

Fark çıkan problem ifadelerini incelediğimizde; kızların ailelerini daha anlayışsız buldukları, evde istedikleri huzuru bulamadıkları ve anne-babalarından ziyade akrabalarının işlerin karıştıkları bulguları gözlenmiştir.

Ebeveyn-ergen çatışması ergenlik döneminin en belirgin özelliklerinden biridir. Ayrıca ergenlerin sıklıkla yalnız kalmak ve hayallere dalmak gibi bir duygu yoğun yaşadıkları bilinmektedir (Gander ve Gardiner,1993; Adler,1996; Mountrose, 2000).

Tablo 5. Psikolojik Sorunlar

Psikolojik Sorunlar	Cinsiyet						Anlamlılık
	Kız		Erkek		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Bazı hayvanlardan çok korkuyorum	71	65,7	139	26,0	210	32,7	$\lambda=,000$ $p<0,000$
Annemi kaybetmekten çok korkuyorum	79	73,1	276	51,7	355	55,3	$\lambda=,000$ $p<0,000$
Babamı kaybetmekten çok korkuyorum	70	64,8	253	47,4	323	50,3	$\lambda=,001$ $p<0,001$
Çok sinirliyim	50	46,3	201	37,6	251	39,1	$\lambda=,059$ $p>0,093$
Utangacım	40	37,0	200	37,5	240	37,4	$\lambda=,513$ $p>0,935$
Çok hayal kuruyorum	50	46,3	223	41,8	273	42,5	$\lambda=,222$ $p>0,385$
Aşırı derecede alçak gönüllü ve merhametliyim	53	49,1	141	26,4	194	30,2	$\lambda=,000$ $p<0,000$
Başkalarını kırdığım zaman çok üzülüyorum	67	62,0	199	37,3	266	41,4	$\lambda=,000$ $p<0,000$
Duygularımı karşımdakine tam olarak anlatamıyorum	59	46,3	150	28,1	209	31,2	$\lambda=,000$ $p<0,000$
Fazla çalışmaktan sıkılıyorum	41	38,0	166	31,1	207	32,2	$\lambda=,101$ $p>0,163$

Çalışan çocukların psikolojik sorunlarını incelediğimizde, “Bazı hayvanlardan çok korkuyorum (kız n=71, % 65,7; erkek=139, % 26,0)”, Annemi kaybetmekten çok korkuyorum (kız n=79, % 73,1; erkek=276, % 51,7)”, “Babamı kaybetmekten çok korkuyorum (kız n=70, % 64,8; erkek=253, % 47,4)”, “Aşırı derecede alçak gönüllü ve merhametliyim (kız n=53, % 49,1; erkek=141, % 26,4)”, “Başkalarını kırdığım zaman çok üzülüyorum (kız n=67, % 62,0; erkek=199, % 37,3)”, “Duygularımı karşımdakine tam olarak anlatamıyorum (kız n=59, % 46,3; erkek=150, % 28,1)” problem ifadelerinin kız ve erkek öğrencilere göre değiştiği, diğer problem ifadelerinde ise cinsiyete göre değişmediği sonucu elde edilmiştir.

Fark çıkan problem ifadelerini incelediğimizde; kızların anne ve babalarını kaybetmekten daha çok korktukları, aşırı derecede alçak gönüllü ve merhametli oldukları için başkalarını kırdıkları zaman çok üzülüklerini, duygularını karşısındakilere tam olarak anlatamadıklarını düşündüklerini

söylemişlerdir. Kızların aynı zamanda bazı hayvanlardan erkeklere göre çok daha fazla korktukları sonucu elde edilmiştir.

Ergenlik dönemi duyguların yoğun yaşandığı bir dönemdir. Bu döneme yönelik ergenlerin problemlerinin ne denli yoğunlaştığı açıktır. Ayrıca, bir yandan ana-babadan bağımsızlaşmaya çabalayan ergenin aynı zamanda onlara ne kadar bağlı oldukları ve yokluklarının onları ne denli korkutacağına yönelik problemlerin çok açık olarak ifade edildiği görülmektedir (Kulaksızoğlu, 1998; Adler, 2000).

Tablo 6. Fizik Durumu İle İlgili Sorunlar

Fizik Durumu İle İlgili Problemler	Cinsiyet						Anlamlılık
	Kız		Erkek		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Gözlerimden rahatsızım	43	39,8	119	22,3	162	25,2	$\lambda=,000$ $p<0,000$
Sık sık başım ağrıyor	51	47,2	139	26,0	190	26,9	$\lambda=,000$ $p<0,000$
Belim ağrıyor	51	47,2	218	40,8	269	41,9	$\lambda=,131$ $p>0,219$
Halsiz ve bitkinim	46	42,6	147	27,5	193	30,1	$\lambda=,002$ $p<0,002$
Sık sık grip ve nezle oluyorum	32	29,6	119	22,3	151	23,5	$\lambda=,067$ $p>0,101$
Dişlerimden şikayetçiyim	38	35,2	132	24,7	170	26,5	$\lambda=,018$ $p<0,025$
Çok zayıfım	22	20,4	145	27,2	167	26,0	$\lambda=,087$ $p>0,143$
Yüzümde sivilceler var	33	30,6	140	26,2	173	26,9	$\lambda=,208$ $p>0,354$
İyi beslenemiyorum	30	27,8	106	19,9	136	21,2	$\lambda=,046$ $p>0,066$
Sırtım ağrıyor	35	32,4	99	18,5	134	20,9	$\lambda=,001$ $p<0,001$

Çalışan çocukların fizik durumlarını incelediğimizde, “Gözlerimden rahatsızım (kız n=43, % 39,8; erkek=119, % 22,3)”, “Sık sık başım ağrıyor (kız n=79, % 47,2; erkek=139, % 26,0)”, “Halsiz ve bitkinim (kız n=46, % 42,6;

erkek=147, % 27,5)", "Dişlerimden şikayetçiyim (kız n=38, % 35,2; erkek=132, % 24,7)", "Sırtım ağrıyor (kız n=35, % 32,4; erkek=99, % 18,5)" problem ifadelerinin kız ve erkek öğrencilere göre değiştiği, diğer problem ifadelerinde ise cinsiyete göre değişmediği sonucu elde edilmiştir.

Fark çıkan problem ifadelerini incelediğimizde; kızların göz ve sırt ağrısından ve dişlerinden erkeklere oranla daha fazla şikayetçi olduğu, kendilerini daha halsiz ve bitkin hissettikleri sonucu elde edilmiştir. Yenimahalle (2005) çalışan çocukların ve ergenlerin kötü beslenme , yeterli dinlenememe, ağır fiziksel yüke maruz kalma ve kötü fiziksel çevrede yaşamak zorunda kaldıklarını ve bu durumun onların fiziksel sağlığını olumsuz etkilediğini vurgulamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın sonucunda, sosyal ilişkilere yönelik problemlerde çekingenlik ve başkalarına güvenmemenin her iki cins için önemli bir problem olduğu, kızların daha alıngan olduğu, başkalarına güvenemedikleri, toplulukta herkesin kendisiyle ilgilenmesini isteme durumunun daha fazla olduğu, başkalarına karşı daha anlayışlı olmadıkları için üzüldükleri, önderlik yeteneklerini geliştirmek için ne yapacaklarını bilemedikleri, istemeden tatsız tartışmalara girdikleri, başkalarının onlara niçin kızdıklarını anlamadıkları ve bazı arkadaşlarının menfaat düşkünü olmalarına üzülmeye durumlarının erkeklere göre fazla olduğu sonucu elde edilmiştir.

Karşı cinsle ilgili problemlerde karşı cinsten arkadaşın olmaması, kız ve erkek arkadaşlığının hoş karşılanmaması, karşı cinse güvenmeme ve 20 yaştan önce flört etme isteğinin cinsiyete göre değiştiği,

İş hayatı ve gelecekle ilgili problemlerde ailenin daha fazla para beklentisi, yapacağı işe karar verememe sıkıntılı hayatı istememe, gelecek için kararlı olma, gelecekte mutlu bir yuva istemenin cinsiyete göre değiştiği, Aile ile ilgili problemlerde aileyi anlayışsız bulma akrabaların işe karışması, kardeşlerle geçinememenin cinsiyete göre değiştiği, Fizik durumu ile ilgili problemlerde gözlerden rahatsızlık, sık baş ağrısı, bel ağrısı, dişlerde şikayetin cinsiyete göre değiştiği,

Psikolojik problemlerde hayvanlardan korkma, anne-babayı kaybetmekten korkma, aşırı derecede alçakgönüllü olma, başkalarına kırdığında çok üzülmeye, duygularını başkalarına tam olarak anlatamamanın kız ve erkeklere göre değiştiği bulgusu elde edilmiştir. Araştırma bulguları diğer araştırma bulguları (1,2,3,4,) ile benzerlik göstermektedir.

Çalışan çocukların, en çok psikolojik sorunlar yaşadıkları, takiben karşı cinsle ilişkilerine yönelik, aile hayatına yönelik, sosyal hayata yönelik, bedensel

sağlık durumuna yönelik ve en az çalışma ve meslek hayatına yönelik sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular psikolojik danışma ve mesleki rehberlik hizmetlerinin bu alanlarda gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu bulgular doğrultusunda aşağıdakiler önerilebilir:

- İlköğretimde rehberlik hizmetlerin yoğunlaştırılması ve bu yolla çocuğun erken yaşta iş hayatına atılmasının önlenmesi,
- Okul-aile işbirliğinin artırılması, aile ile yakın temasa geçerek çocukta başka gelir kaynaklarına yönelmesine yardımcı olunması,
- Çıraklık eğitim kurumlarında psikolojik danışmanların görevlendirilmesi,
- Okullarda ergenlere yönelik aktüel, sanat ve spor aktivitelerinin programda yer alması,
- Okul programlarının hayata hazırlayıcı dersler açısından biraz daha zenginleştirilmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

- ADLER, A. (1996) Çocuk Eğitimi.(Çev.Kamuran Şipal)Cem İstanbul:Yayın Evi.
- FİŞEK, A. Gürhan.(2005) Yeni Dönemde İş Sağlığı Güvenliği Hizmetleri I. Çalışma Ortamı. Sayı 81.
- FİŞEK, A. Gürhan (1998). Çocuk Emeginin Sona Erdirilmesi: Kız ve Erkek Çocuk Arasındaki Farklar. Çalışma Ortamı, Sayı:36.
- GÖKBAYRAK, Ş. (2003). İş Güvenliğinde Risk Kavramı, Çalışma Ortamı, Sayı: 68.
- GANDER, M.J. VE GARDİNER,H.W. (1993)Çocuk ve Ergen Gelişimi.Ankara:İmge Yayınevi.
- HABLEMİTOĞLU, Ş. (2003). Çocuk Hakları ve Çocukları Yaşam Kalitesi. Çalışma Ortamı, Sayı: 66.
- KULAKSIZOĞLU, A. (1998) Ergenlik Psikolojisi. İstanbul:Remzi Kitapevi.
- MOUNTROSE, P. (2000) Çocuklarla Ve Ergenlerle İletişime Geçmenin 25 Yöntemi.(Çev.Fatma Can Akbaş) İstanbul:Kariyer Yayıncılık.
- OKTAY, N. (2000) Çalışan Çocukların Ekonomiye Etkileri: Adana'da Küçük Ölçekli İşletmelerde Çalışan Çocuklarla İlgili Bir Alan Araştırması. Çalışma Ortamı, Sayı:48.
- YENİMAHALLE, Yaşar Gülbiye (2005) İş Sağlığı ve Güvenliğinde Özel Risk Grupları. Çalışma ortamı, sayı:79.